

УДК [070:808.5]:378.4(438.24)
DOI: 10.30970/sls.2024.0.4847

**KLASYCZNE PODSTAWY RETORYKI WSPÓŁCZESNEJ NA KIERUNKU DZIENNIKARSKIM
W UNIwersYTECIE RZESZOWSKIM (ZAJĘCIA W GRUPACH MIESZANYCH).
PRZYBLIŻENIE PROGRAMU NAUCZANIA PRZEDMIOTU**

Magdalena PATRO-KUCAB

*Uniwersytet Rzeszowski
al. Rejtana, 16 c, Rzeszów, 35-959 (Polska)
Zakład Kultury Mediów
Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
ORCID: 0000-0003-4018-4767
e-mail: mpatro@ur.edu.pl*

Retoryka stanowi podstawowe i klasyczne, sprawdzone w przeciągu kolejnych stuleci, narzędzie służące poznaniu i rozszerzaniu kultury słowa. Pozwala ponadto zrozumieć odniesienie do rozmaitych form komunikacji językowej.

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie modelu kształcenia retorycznego, jaki obowiązuje na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna w Uniwersytecie Rzeszowskim w odniesieniu do przedmiotu *Klasyczne podstawy retoryki współczesnej*, realizowanego w grupach mieszanych.

W artykule zaprezentowano edukację w zakresie retoryki klasycznej, prowadzoną na kierunku dziennikarskim w Uniwersytecie Rzeszowskim. Starano się udowodnić, że kształcenie retoryczne proponuje się jako przedmiot praktyczny, jednak przy założeniu, że pozostaje się wiernym starożytnym zasadom retoryki.

Słowa kluczowe: retoryka klasyczna, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, edukacja retoryczna, grupy mieszane, Uniwersytet Rzeszowski.

Inspiracją do napisania niniejszego artykułu stały się z jednej strony prace redaktorskie Jakuba Z. Lichańskiego i Ewy Lewandowskiej-Tarasiuk (2003) oraz Barbary Sobczak i Haliny Zgółkowej (2011), a także wystąpienia prelegentów podczas Kongresu Retorycznego (2024), z drugiej zaś rozpoczęcie od roku akademickiego 2015/2016 kształcenia na kierunku dziennikarskim w Uniwersytecie Rzeszowskim. Wspomniani wyżej autorzy oglądowi badawczemu poddali trzy obszary. Po pierwsze zwrócili uwagę na tradycje nauczania retoryki w Europie od starożytności po współczesność (uwzględniając w badaniach także Stany Zjednoczone i Bliski Wschód); po drugie podjęli problem koncepcji i najbardziej efektywnych metod kształcenia retorycznego; po trzecie zaprezentowali specyfikę nauczania retoryki studentów wybranych kierunków studiów. Natomiast organizatorzy Kongresu Retorycznego stworzyli przestrzeń do dyskusji i prezentacji nowych rozwiązań edukacyjnych, umożliwiając uczestnikom sympozjum wymianę doświadczeń i refleksji dotyczących nowych metod nauczania retoryki oraz nauczania przez retorykę.

Z kolei niespełna dziesięcioletnie kształcenie na kierunku dziennikarskim w Rzeszowie uznałam za pretekst do podzielenia się refleksją i doświadczeniami dotyczącymi praktycznych, w mniejszym zaś stopniu teoretycznych, problemów związanych z nauczaniem retoryki klasycznej adeptów dziennikarstwa. Celem niniejszego artykułu jest więc przybliżenie programu nauczania z przedmiotu *Klasyczne podstawy retoryki współczesnej* realizowanego na studiach licencjackich, nie zaś teoretyczne spojrzenie na retorykę akademicką w kontekście teorii powstałych w badaniach komunikacji, jak uczynili to autorzy *Zagadnień lingwistycznych w dydaktyce szkolnej i uniwersyteckiej* (zob. Kurdyła i Ziajka, red., 2023, s. 137–201).

Przypomnę, że w roku 2014 uzyskano ministerialną zgodę na uruchomienie w Instytucie Filologii Polskiej, na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Rzeszowskiego, nowego kierunku studiów dziennikarstwo i komunikacja społeczna. W roku akademickim 2015/2016 rozpoczęto więc kształcenie dziennikarzy na studiach licencjackich. Jak zauważa Grażyna Filip,

“Prowadzenie tego kierunku w ramach polonistyki jest uzasadnione i nie budzi wątpliwości ze względu na wymogi komunikacyjne i poprawnościowe stawiane współczesnym dziennikarzom przy jednoczesnej krytyce poziomu ich erudycji na różnych płaszczyznach. (...) W naszym zamierzeniu dziennikarz powinien mieć trzy (klasyczna struktura idealna) solidne podstawy: wiedzę językową, literacką i kulturową, a tę w ramach Instytutu Filologii Polskiej można studentom przekazać”. (2016, s. 9, 10).

Mając na uwadze charakter studiów dziennikarskich w Uniwersytecie Rzeszowskim, trzeba dopowiedzieć ponadto, że pozwalają one na uzyskanie rzetelnej i szczegółowej wiedzy głównie z zakresu języka polskiego (dyscypliną wiodącą jest językoznawstwo – 52%), ale także nauk o komunikacji społecznej i mediach (31%), wybranych zagadnieniach z zakresu literatury i kultury (17%). W programie studiów zwrócono szczególną uwagę na kompetencje językowe absolwentów, dbałość o kulturę słowa oraz zagadnienia specyficzne dla regionu podkarpackiego, położonego na pograniczu polsko-ukraińskim oraz polsko-słowackim. Prowadzenie kierunku dziennikarskiego w Kolegium Nauk Humanistycznych (a od stycznia 2025 roku na Wydziale Filologicznym) jest zatem uzasadnione i nie budzi wątpliwości ze względu na wymogi komunikacyjne i poprawnościowe stawiane współczesnym dziennikarzom. W programie studiów, co oczywiste, mając na względzie kompetencje adeptów dziennikarstwa, uwzględniono także przedmioty z zakresu socjologii, nauk o polityce, ekonomii czy prawa.

Językowe ukierunkowanie rzeszowskiego dziennikarstwa sprawiło, że ważną rolę w programach studiów wyznaczono edukacji retorycznej. Obecność retoryki na studiach dziennikarskich zupełnie nie dziwi. Jej znajomość pozwala przede wszystkim na publiczną aktywność, kształcąc postawy społeczne i polityczne. Retoryka wyrabia także umiejętności specyficznego posługiwania się językiem, pozwala bowiem tworzyć teksty w konkretnym celu (przykładowo mowy doradcze czy sądowe), ale również wypowiedzi dla przyjemności estetycznej czy odczuć emocjonalnych (mowy popisowe). Daje ponadto narzędzia opisu analitycznego i krytycznego (por. Bogołębska i Worsowicz, 2016, s. 19–20).

W niniejszym artykule odniosę się do kształcenia na studiach licencjackich (pierwszego stopnia). Oglądowi poddam przedmiot obligatoryjny o nazwie *Klasyczne podstawy retoryki współczesnej*. Zajęcia stanowią fundament teoretyczny dla całego kształcenia w zakresie retoryki, dlatego umieszczono je w programie nauczania w drugim semestrze pierwszego roku studiów licencjackich. Mając na uwadze powyższy przedmiot, zaprezentuję wyimki z

programu kształcenia realizowanego w grupach mieszanych, polsko-ukraińskich. Zajęcia odbywają się w języku polskim, ponieważ studenci z Ukrainy najczęściej legitymują się kartą Polaka, wszyscy uczestnicy zajęć posiadają zaś znajomość języka polskiego przynajmniej na poziomie B2.

Klasyczne podstawy retoryki współczesnej realizujemy w wymiarze 15 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń warsztatowych, co ważne, odwołując się do obszaru klasycznych działów retoryki. Niektóre metody dydaktyczne zastosowane podczas zajęć to: wykład i jego elementy, debata, dyskusja, projekty i prezentacje multimedialne. Korzysta się także z narzędzi cyfrowych. Celem przedmiotu jest rozwijanie umiejętności w zakresie analizy i interpretacji różnych odmian tekstów retorycznych (całościowa bądź selektywna analiza wybranych mów, wystąpień, wypowiedzi, z uwzględnieniem określonych zagadnień antycznej teorii) oraz próba przygotowania studentów do samodzielnych występów publicznych. Problematyka, którą podejmuje się podczas zajęć, dotyczy w wymiarze bardzo ogólnym historii retoryki (jej powstania, miejsca w kształceniu, pochwały i krytyki, pojęcia i celu). Odwołując się do zagadnień historycznych, chcemy zasygnalizować studentom fakt, że retoryka powstała i ukształtowała się już w antyku (a więc nie jest – jak wielu z nich uważa – wytworem czasów współczesnych) oraz uzmysłwić im jej siłę będącą rodzajem władzy nad językiem. Staramy się więc pokazać podwójne oblicze retoryki, z jednej strony patrząc na nią jako na umiejętność dobrej kompozycji wypowiedzi, z drugiej zaś ukazując ją jako narzędzie niezbędne do poznania i rozszerzania kultury słowa.

Uwzględniając dominujące we współczesnym nauczaniu rozwiązania pragmatyczne, zdecydowaliśmy się odejść od przedstawień teoretycznych. Nauczanie *docens* (teorii) zredukowaliśmy do zajęć wykładowych, ćwiczenia zaś skoncentrowaliśmy wokół *utens* (praktyki). Z jednej strony staramy się wyposażać studentów dziennikarstwa w znajomość krytycznych metod analizy tekstu (mówionego, pisanego, wizualnego) i umiejętności jego opisu, z drugiej zaś zachęcamy do konstruowania własnych różnorodnych form wypowiedzi, w których wykorzystują oni znamienne dla retoryki narzędzia. Poniżej przedstawię wybrane treści retoryczne objęte programem kształcenia oraz zaprezentuję przykładową ich realizację.

Nauka o status jako umiejętność uchwycenia materii sporu

Wprowadzając zagadnienie statusu sprawy, chcemy uzmysłwić studentom, że retoryka działa tam, gdzie ścierają się rozmaite opinie; tam, gdzie nie ma pewności, a zatem tam, gdzie pojawia się spór. Zależy nam przede wszystkim, aby studenci potrafili rozpoznawać i analizować stany sprawy (*status coniecturalis*, *status definitionis*, *status qualitatis*, *status translationis*), aby umieć uchwycić materię sporu, określić stanowiska stron oraz obserwować ruchy dyskutantów. W tym celu opieramy się na kanonie pytań opracowanych przez Hermagorasa z Temnos, który wskazał 7 okoliczności opisujących każdą sprawę: 1) kto? – osoba, uczestnicy; 2) co? – sprawa i sposób jej interpretacji; 3) gdzie? – miejsce; 4) kiedy? – czas; 5) dlaczego? – przyczyna sprawy i jej zaistnienia; 6) w jaki sposób? – jakich środków użyto, aby czegoś dokonać; 7) za pomocą czego? – instrumenty prowadzące do celu (zob. Volkman, 1995, s. 133–138).

Przykładowe ćwiczenia będące próbą badania materii sporu:

- ✓ studenci przygotowują scenki, w których wykorzystują kolejne etapy sporu, sięgając po przykłady z życia codziennego (np. kontroler chcący ukarać gapowicza za przejazd bez biletu czy siostry oskarżające się o pożyczenie sukienki należącej do jednej z nich, bez pytania o zgodę);

- ✓ studenci analizują fragmenty tekstów pochodzących z przestrzeni publicznej (przykładowo wywiady, dyskusje telewizyjne, artykuły prasowe i internetowe);
- ✓ studenci zbierają argumenty związane ze stanem przypuszczenia, definicji i jakości, aby zaprezentować różne kwestie (np. *Studia powinny być płatne; Świat polityki z przewagą kobiet byłby lepszy; Wykształconemu człowiekowi potrzebny jest kanon literacki; W Zakopanem powinna się odbyć olimpiada*) (w zakresie teorii nauki o status zob. prace Barłowska, Budzyńska-Daca i Załęska, red., 2012; Lichański, 2007; Lausberg, 2002; Volkmann, 1995).

Argumentacja centralna (logos) i peryferyjna (pathos oraz ethos) jako rodzaje dowodzenia i reguły myślenia

Powszechnie wiadomo, że środki przekonywania powinny otrzymać wsparcie na intelekcie (logos), dlatego studenci poznają i rozpoznają argumenty sylogistyczne ze szczególnym uwzględnieniem sylogizmu pełnego oraz entymematu. Przyszłym dziennikarzom uzmysławiamy ponadto, że argumentacja może mieć także charakter etyczny (źródła dowodów uzyskuje się dzięki charakterowi mówcy) i patetyczny (źródła dowodów uzyskuje się dzięki nastawieniu i emocjom słuchaczy) (zob. Budzyńska-Daca A., 2008, s. 57–76; Arystoteles, 2004, s. 48; Szymanek, 2001). Studenci dowiadują się, że poszukiwanie argumentów następuje dwiema drogami myślowymi, metodą dedukcji i indukcji, co wskazuje na pokrewieństwo retoryki z logiką i dialektyką. Zwraca się uwagę przede wszystkim na sylogizm asertoryczny (rodzaj wnioskowania prowadzony od prawdziwych przesłanek do prawdziwego wniosku) i perswazyjny entymemat (skróconą formę sylogizmu, w którym jedną z przesłanek przemilczano) (zob. Szymanek, Wieczorek, Wójcik, red., 2003, s. 9–60). Studenci przeprowadzają również analizę sytuacji retorycznej, na którą składają się wymogi i ograniczenia, przed jakimi staje nadawca komunikatu; badają także audytorium. Takie działania pozwalają na zmierzenie siły argumentów. Uwzględnia się przy tym następujące elementy: stopień przyjęcia przez audytorium przesłanek argumentacji; znaczenie argumentacji; zależność z bronioną tezą; zastrzeżenia, jakie wobec argumentu można by zgłosić; sposób wykazania ewentualnej jego fałszywości; świeżość argumentu (por. Barłowska, Budzyńska-Daca i Załęska, red., 2012, s. 189).

Poznanie reguł logiki oraz zasad perswazji i argumentacji traktujemy przede wszystkim jako naukę tworzącą „prawidłowe reguły myślenia” (Lichański, 2000, s. 7).

Przykładowe ćwiczenia będące próbą rozpoznawania i stosowania rodzajów dowodzeń:

- ✓ studenci nazywają rodzaje i typy argumentów w wystąpieniach publicznych oraz na internetowych forach (np. dyskusja dotycząca bezstresowego wychowania dzieci); zastanawiają się nad zaletami i wadami przedstawionych dowodzeń;
- ✓ studenci nazywają rodzaje błędów logicznych, wyjaśniając, na czym one polegają;
- ✓ studenci nazywają zastosowane w dowodzeniach ciągi argumentacyjne oraz wyjaśniają swój wybór;
- ✓ studenci przygotowują własne wystąpienia dotyczące życia społecznego, wykorzystując poznane rodzaje i typy argumentów (w zakresie teorii argumentacji zob. prace Barłowska, Budzyńska-Daca i Załęska, red., 2012; Budzyńska-Daca, 2008; Arystoteles, 2004; Szymanek, 2001).

Topika jako możliwość tworzenia przekonujących argumentów

Topikę prezentujemy jako perswazyjny składnik wypowiedzi, ale też narzędzie opisu i interpretacji oraz wskazujemy na jej funkcję argumentacyjną, a także integracyjną (jest bowiem spoiwem dla poszczególnych części retoryki). Sięgamy po współczesną koncepcję toposów, przedstawioną przez Chaima Perelmana (Perelman i Olbrechts-Tyteca, 1958).

Przykładowe ćwiczenia będące próbą analizy toposów:

- ✓ studenci, odwołując się do wiedzy o topice oraz argumentacji, rozpoznają miejsca, które leżą u podstaw haseł reklamowych; identyfikują toposy i wyjaśniają, na czym one polegają;
- ✓ studenci rozpatrują toposy wstępów, analizując mowy polityków (w zakresie teorii topiki zob. prace Lichański, 2009; Lausberg, 2002; Abramowska, 1982).

Elokucja jako poznanie elementów stylistyki

Z kolei elokucję prezentujemy jako część retoryki, która zajmuje się celowym i stosownym do myśli użyciem słów. Na przykład Mirosław Korolko w *Sztuce retoryki* podkreśla, że elokucja “zajmuje się wysłowieniem, wypowiedzeniem wynalezionych w procesie inwencji i odpowiednio uporządkowanych myśli” (1998, s. 98). Przypominamy ponadto zasady związane z wysławianiem się (zalety stylistyczne), do których należą: poprawność (*latinitas*), jasność (*claritas*), stosowność (*decorum*) i ozdobność (*ornatus*). Jednak przede wszystkim przedstawiamy tropy stylistyczne i figury retoryczne.

Przykładowe ćwiczenia będące próbą rozpoznawania, opisu, funkcji i stosowania tropów stylistycznych i figur retorycznych:

- ✓ studenci budują peryfrazy, którymi zastępują w tekście powszechnie stosowane nazwy;
- ✓ studenci wprowadzają do swoich wypowiedzi hiperbole, aby spotęgować ekspresję komunikatów;
- ✓ studenci nasycają tekst emocjami, dzięki czemu staje się on bardziej obrazowy i sugestywny (na przykład opisują świat sportu bądź polityki, sięgając po metaforykę teatru, gry i zabawy, wojny czy zdrowia i choroby) (w zakresie teorii stylu zob. prace Arystoteles, 2004; Lausberg, 2002; Lakoff i Johnson, 1988).

Zajęcia poświęcone elokucji stają się przede wszystkim doskonałą okazją do uwzględnienia edukacji cyfrowej, która obejmując niemal wszystkie obszary życia społecznego, wiąże się z nowym stylem cywilizacyjnych przeobrażeń, tworzących informacyjne społeczeństwo (zob. Koćwin, 2018). Taką sposobność daje chociażby aplikacja Mentimeter, która umożliwia wprowadzenie podczas zajęć nowego tematu oraz natychmiastowe sprawdzenie sposobów kojarzenia danego zjawiska poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych. Jest narzędziem pozwalającym zadawać różne typy pytań, służy do interakcji ze studentami, w których odpowiadają oni na pytania lub zadają pytania prowadzącym zajęcia. Wykładowca prosi na przykład o zbudowanie peryfrazy, którą studenci w tekście zastąpią wyrazy *radio*, *Internet*, *Włochy*. Wyniki swojej pracy prezentują oni poprzez chmurę słów.

Powyżej wskazano tylko przykłady realizacji zajęć odnoszących się do kształcenia retorycznego, uwzględniając ważne, biorąc pod uwagę oczekiwania adeptów dziennikarstwa, tematy z zakresu retoryki klasycznej, jednocześnie prezentując jej współczesne zastosowania. Dokonując oceny studenckich zadań, bierze się pod uwagę: 1) sprawdzenie wiedzy merytorycznej skorelowanej z zadaniem retorycznym (czyli przykładowo umiejętność przeprowadzenia analizy i interpretacji danej wypowiedzi z zastosowaniem narzędzi naukowych), sprawdza się więc znajomość wiedzy retorycznej; 2) umiejętność posługiwania się terminologią naukową znamionującą wiedzę z zakresu retoryki; 3) retoryczną złożoność

komunikatu; 4) sposób prezentacji (wygłoszenie); 5) aspekt estetyczny przedstawienia oraz komunikatywność i klarowność przekazu; 6) językowo-stylistyczną poprawność wypowiedzi; 7) pomysłowość i oryginalność.

Co może się wydać interesujące, praktyczne sprawdzenie całościowej wiedzy z przedmiotu odbywa się na koniec wszystkich zajęć, kiedy przeprowadza się debatę oksfordzką (zob. Kochan, red., 2014 oraz Annusiewicz, 2014, s. 151–160). Stwarza ona bowiem dobre warunki zarówno do treningu debatowania, jak i budowania tej ważnej kompetencji. W przypadku prowadzonego w Uniwersytecie Rzeszowskim kierunku studiów, debata uczy przede wszystkim wystąpień publicznych, precyzji w wysławianiu się i dbałości w budowaniu argumentacji. Raczej nie sposób sięgać w niej po manipulację, gdyż prowadzenie nieczystej gry skutkuje najczęściej reakcją przeciwników, publiczności, a nawet marszałka debaty. Przyjęty format dyskusji wyróżnia charakter egalitarny (wypowiedź każdego mówcy ma taką samą długość). Przemawiający uczą się analitycznego myślenia, próbują się wczuć w sytuację przeciwników i starają się ich zrozumieć. Za drobny mankament debaty oksfordzkiej można uznać jedynie fakt, że niekiedy mówcy bronią lub negują tezę, z którą osobiście się nie zgadzają (por. Annusiewicz, 2014, s. 159–160).

Należy podkreślić, że tezy debaty dotyczą przede wszystkim zagadnień związanych ze studiowanym kierunkiem. Oto przykładowe tezy (autorstwa studentów dziennikarstwa), które poddano dyskusji w ostatnich latach:

- ✓ Bycie dziennikarzem oznacza pracę 24/7;
- ✓ Dziennikarstwo buduje świadomość społeczną oraz kreuje opinie na określone tematy i wydarzenia;
- ✓ Dziennikarstwo interwencyjne wymaga szczególnych umiejętności i predyspozycji od reportera;
- ✓ Dziennikarstwu telewizyjnemu w Polsce potrzebna jest zmiana pokoleniowa;
- ✓ Fake newsy są współcześnie akceptowane przez odbiorców na równi z prawdziwymi faktami;
- ✓ Fake newsy stały się problemami nie do rozwiązania;
- ✓ Internet wyprze media tradycyjne;
- ✓ Internetowe platformy wideo w niedalekiej przyszłości doprowadzą do zaniku telewizji;
- ✓ Media internetowe prezentują informacje niepełne i niewartościowe;
- ✓ Media społecznościowe poprawiły relacje między ludźmi;
- ✓ Paparazzi przekraczają granicę etyki dziennikarskiej;
- ✓ Upolitycznienie mediów prowadzi do spadku wiarygodności przekazu;
- ✓ W dzisiejszych czasach nie istnieje już dziennikarstwo z powołania.

Warto nadmienić, że wskazana wyżej forma sprawdzenia wiedzy i umiejętności studentów z zakresu retoryki klasycznej spotyka się pośród nich z dużym zainteresowaniem. Przyjmują oni z ciekawością i ochotą, znamienne dla formatu debaty, role mówców, marszałka debaty, jurorów i eksperta, spierając się o słuszność postawionej w dyskusji tezy. Wystąpienia głównych mówców, bez względu na pełnione przez nich role i reprezentowaną stronę sporu, trwają 4 minuty. Każdy z nich ma prawo zgłosić chęć zadania pytania lub wypowiedzenia krótkiej informacji, co realizuje się poprzez uniesienie prawej ręki w górę. Z kolei oceny debat dokonuje się według kryteriów oceny akademickich debat oksfordzkich, zwracając uwagę przede wszystkim na trafność argumentów, sposób mówienia oraz zgodność z wystąpieniem debaty. Jurorzy kierują się zasadą, że o wartości debaty stanowi przede wszystkim siła drużyny. Oceny dokonuje się zatem w siedmiu obszarach, poddając

obserwacji: 1) strukturę wypowiedzi – ocenie podlega jasność artykulacji myśli, przejrzystość wystąpienia i jego kompozycja; 2) komunikację werbalną – ocenie podlegają perswazyjność, zdolności retoryczne, dykcja, modulacja głosu, artykulacja i dostosowanie języka mówców do publiczności; 3) komunikację niewerbalną – oceniana jest mowa ciała, gestykulacja, radzenie sobie ze stresem, kontakt wzrokowy czy brak czytania z kartki; 4) pytania – ocenia się umiejętność słuchania i zadawania pytań, formułowania i odpierania argumentów; 5) role – ocenia się wypełnienie roli mówcy uwzględniające zmienność debaty; za niewypełnienie roli uznajemy sytuację, w której większość czasu swojego wystąpienia mówca poświęcił na rzeczy niezwiązane bezpośrednio z jego rolą; 6) spójność drużyny – zwraca się uwagę na poziom wzajemnego uzupełniania się przemówień oraz brak logicznych zaprzeczeń w mowach poszczególnych mówców; 7) linię argumentacyjną drużyny – ocenia się siłę argumentów przedstawionych przez drużynę, uwzględniając ich wartość logiczną, adekwatność wobec tezy i audytorium.

W ostatnim czasie próbowaliśmy również uwzględnić wykorzystanie platformy Kialo Edu, która umożliwia prowadzenie dyskusji on-line (Bendrat, 2024).

Podsumowując, należy podkreślić, że w czasach obecnych rozumiemy nauczanie retoryki głównie jako przedmiotu praktycznego, ale chcemy również pozostać wiernym jej założeniom starożytnym. Adepti dziennikarstwa, dzięki znajomości retoryki, będą mogli zaistnieć w życiu publicznym jako uczestnicy debaty, nadawcy świadomi rozlicznych audytoriów oraz mający świadomość wielości środków komunikowania, ale też mówcy umiejący się nimi posługiwać (por. Wasilewski, 2011, s. 85). Kurs retoryki klasycznej ma za zadanie zapoznać studentów dziennikarstwa z technikami komponowania wypowiedzi uwzględniającymi określone funkcje i cele komunikacyjne, ale także ułatwić korzystanie ze skarbnicy środków, strategii i technik argumentacyjnych oraz perswazyjnych. Wszystko po to, aby skutecznie ułatwić adeptom dziennikarstwa opis rzeczywistości, którą przedstawiają oni odbiorcom mediów.

Wykaz źródeł

Abramowska, J., 1982. Topos i niektóre miejsca wspólne badań literackich. *Pamiętnik Literacki*, z. 1–2, s. 3–23.

Annusiewicz, O., 2014. Debata oksfordzka – pomiędzy formatem a treningiem debatowania. W: M., Kochan, red., *Sztuka debaty*. Gdańsk: Słowo – Obraz – Terytoria, s. 151–160.

Arystoteles, 2004. *Retoryka*, przekł. H. Podbielski, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Barłowska, M., Budzyńska-Daca, A., Załęska, M., red., 2012. *Ćwiczenia z retoryki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Bendrat, A., 2024. *Kialo Edu: Innowacyjne narzędzie do rozwijania sztuki argumentacji w dydaktyce języków obcych*. Referat wygłoszony 18 kwietnia 2024 r. Warszawa: Kongres Retoryczny „Retoryka – Edukacja – Innowacja”.

Bogołębska, B., Worsowicz, M., 2016. *Retoryka i jej zastosowania. Podręcznik dla studentów dziennikarstwa i innych kierunków humanistycznych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Budzyńska-Daca, A., 2008. Argumentacja. W: M. Barłowska, A. Budzyńska-Daca, P. Wilczek, red., *Retoryka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 57–76.

Filip, G., 2016. „Dobry dziennikarz powinien być przede wszystkim dobrym człowiekiem” – o problemach i nadziejach tego zawodu w słowach od redaktorki. W:

G., Filip, red., *Problemy i nadzieje współczesnego dziennikarstwa*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 7–15.

Kochan, M., red., 2014. *Sztuka debaty*. Gdańsk: "Słowo – Obraz – Terytoria".

Koćwin, L., 2018. Społeczeństwo cyfrowe w Polsce – strategie, plany i realia. W: J., Kędzior, B., Krawiec, M., Biedroń, A., Mitręga, red., *Komunikacja a zmiana społeczna*. Wrocław: Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 85–107.

Korolko, M., 1998. *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Kurdyła, T. i Ziajka, B., red., 2023, *Zagadnienia lingwistyczne w dydaktyce szkolnej i uniwersyteckiej*. Kraków: Wydawnictwo LIBRON.

Lakoff, G., Johnson, M., 1988. *Metafory w naszym życiu*. Warszawa: "Aletheia".

Lausberg, H., 2002. *Retoryka literacka. Podstawy wiedzy o literaturze*, przekł., oprac. i wstęp A. Gorzkowski. Bydgoszcz: Wydawnictwo "Homini".

Lichański, J. Z., 2009. Miejsca wspólne w teorii retoryki – perspektywa polska. Przegląd problemów i prolegomena do dalszych badań. *Forum Artis Rhetoricae*, nr 16–17, s. 24–57.

Lichański, J.Z. i Lewandowska-Tarasiuk, E., red. 2003, *Nauczanie retoryki w teorii i praktyce*. Warszawa: Akademia Pedagogiki Specjalnej.

Lichański, J. Z., 2007. *Retoryka. Historia – teoria – praktyka*. T. 1: *Historia i teoria retoryki*. Warszawa: Wydawnictwo "DiG".

Lichański, J. Z., 2000. *Retoryka. Od renesansu do współczesności: tradycja i innowacja*. Warszawa: Wydawnictwo „DiG”.

Perelman, Ch., Olbrechts-Tyteca, L., 1958. *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*. Paris: Presses Universitaires de France.

Sobczak, B. i Zgółkowska, H., red. 2011, *Dydaktyka retoryki*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

Szymanek, K., 2001. *Sztuka argumentacji. Słownik terminologiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Szymanek, K., Wieczorek, K.A., Wójcik, A.S., red. 2003. *Sztuka argumentacji. Ćwiczenia w badaniu argumentów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Volkman, R., 1995. *Wprowadzenie do retoryki Greków i Rzymian*, tłum. L Bobiatyński, oprac., przyp., bibl. H. Cichocka, J.Z. Lichański. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Wasilewski, J., 2011. Granice retoryki. O modelu nauczania retoryki w świecie zmedializowanym. W: B., Sobczak, H., Zgółkowska, red., *Dydaktyka retoryki*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, s. 75–85.

References

Abramowska, J., 1982. Topos and some common places of literary research. *Pamiętnik Literacki*, issues 1–2, pp. 3–23.

Annusiewicz, O., 2014. Oxford debate – between format and debating training. In: M., Kochan, ed., *The art of debate*. Gdańsk: Word – Image – Territories. pp. 151–160.

Aristotle, 2004. *Rhetoric*, translated H. Podbielski, Warsaw: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Barłowska, M., Budzyńska-Daca and A., Załęska, M., eds., 2012. *Exercises in rhetoric*. Warsaw: PWN Scientific Publishing House.

Bendrat, A., 2024. *Kialo Edu: An innovative tool for developing the art of argumentation in foreign language teaching*. Paper presented on April 18, 2024. Warsaw: Rhetorical Congress „Rhetoric – Education – Innovation”.

Bogołębska, B., Worsowicz, M., 2016. *Rhetoric and its applications. A textbook for students of journalism and other humanities*. Łódź: Publishing House of the University of Łódź.

Budzyńska-Daca, A., 2008. Argumentation. In: M. Barłowska, A. Budzyńska-Daca, P. Wilczek, eds., *Rhetoric*. Warszawa: PWN Scientific Publishing House, pp. 57–76.

Filip, G., 2016. “A good journalist should be, above all, a good person” – about the problems and hopes of this profession in the words of the editor. In: G., Filip, ed., *Problems and hopes of contemporary journalism*. Rzeszów: Publishing House of the University of Rzeszów, pp. 7–15.

Kochan, M., ed., 2014. *The art of debate*. Gdańsk: “Word – Image – Territories”.

Koćwin, L., 2018. Digital society in Poland – strategies, plans and realities. In: J., Kędzior, B., Krawiec, M., Biedroń, A., Mitreǵa, ed., *Communication and social change*. Wrocław: Institute of Pedagogy of the University of Wrocław, pp. 85–107.

Korolko, M., 1998. *The art of rhetoric. Encyclopedic guide*. Warsaw: Wiedza Powszechna.

Kurdyła, T. and Ziajka, B., eds., 2023, *Linguistic issues in school and university teaching*. Kraków: LIBRON Publishing House.

Lakoff, G., Johnson, M., 1988. *Metaphors in our lives*. Warsaw: “Aletheia”.

Lausberg, H., 2002. *Literary Rhetoric. Basic knowledge of literature*, translation, ed. and introduction by A. Gorzkowski. Bydgoszcz: „Homini” Publishing House.

Lichański, J.Z., 2009. Common places in the theory of rhetoric – Polish perspective. Overview of problems and prolegomena for further research. *Forum Artis Rhetoricae*, no. 16–17, pp. 24–57.

Lichański, J.Z. and Lewandowska-Tarasiuk, E., ed. 2003, *Teaching rhetoric in theory and practice*. Warsaw: Academy of Special Education.

Lichański, J.Z., 2007. *Rhetoric. History – theory – practice*. Vol. 1: *History and theory of rhetoric*. Warsaw: “DiG” Publishing House.

Lichański, J.Z., 2000. *Rhetoric. From the Renaissance to the present: tradition and innovation*. Warsaw: “DiG” Publishing House.

Perelman, Ch., Olbrechts-Tyteca, L., 1958. *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique*. Paris: Presses Universitaires de France.

Sobczak, B. and Zgółkowska, H., eds. 2011, *Didactics of rhetoric*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

Szymanek, K., 2001. *The art of argumentation. Terminological dictionary*. Warsaw: PWN Scientific Publishing House.

Szymanek, K., Wieczorek, K.A., Wójcik, A.S., red. 2003. *The art of argumentation. Exercises in examining arguments*. Warszawa: PWN Scientific Publishing House.

Volkman, R., 1995. *Introduction to the Rhetoric of the Greeks and Romans*, transl. L. Bobiatyński, ed., note, bibliography by H. Cichocka, J.Z. Lichański. Warsaw: University of Warsaw Publishing House.

Wasilewski, J., 2011. The limits of rhetoric. On the model of teaching rhetoric in a mediatized world. In: B., Sobczak, H., Zgółkowska, ed., *Didactics of rhetoric*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, pp. 75–85.

CLASSICAL FOUNDATIONS OF CONTEMPORARY RHETORIC IN JOURNALISM
AT THE UNIVERSITY OF RZESZÓW (CLASSES IN MIXED GROUPS).
APPROXIMATION OF THE SUBJECT TEACHING PROGRAM

Magdalena PATRO-KUCAB

*University of Rzeszów
16c, Rejtana Avenue, Rzeszów, 35-959 (Poland)
Department of Media and Culture Studies
Institute of Polish Studies and Journalism
ORCID: 0000-0003-4018-4767
e-mail: mpatro@ur.edu.pl*

Abstract

Background: Rhetoric is a basic and classic tool for learning and expanding the culture of words, proven over the centuries. It also allows you to understand references to various forms of linguistic communication. The inspiration to write this article was, on the one hand, the editorial works of Jakub Z. Lichański and Ewa Lewandowska-Tarasiuk and Barbara Sobczak and Halina Zgółkowa, as well as the speeches of speakers during the Rhetorical Congress, and on the other hand, the beginning of education in journalism at the University of Rzeszów from the academic year 2015/2016.

Purpose: The purpose of this article is to present the model of rhetorical education that applies to the field of journalism and social communication at the University of Rzeszów in relation to the subject *Classical foundations of contemporary rhetoric*, carried out in mixed groups. Therefore, it presents and characterizes the curriculum for this subject at bachelor's studies, rather than a theoretical look at academic rhetoric in the context of theories applicable to communication studies.

Results: The article presents education in the field of classical rhetoric conducted in the field of journalism at the University of Rzeszów. Attempts were made to prove that rhetorical education is proposed as a practical subject, but with the assumption that one remains faithful to the ancient principles of rhetoric.

Keywords: classical rhetoric, journalism and social communication, rhetorical education, mixed groups, University of Rzeszów.

Стаття надійшла до редколегії 12.06.24.

Прийнята до друку 20.09.24.

Опублікована 10.12.24.